

RECENZJE I OMÓWIENIA

Małgorzata Szymczak, „Zrozumieć historię – kształtować przyszłość. Stosunki polsko-niemieckie w latach 1933-1949. Realizacyjne koncepcje nauczycieli” pod redakcją Kingi Hartmann i Dariusza Dolańskiego (Wrocław 2008), s. 180.

We współczesnym świecie jednym nadrzędnych celów edukacji jest kształcenie młodzieży w duchu tolerancji, otwartości na współpracę oraz akceptacji i dialogu pozbawionego stereotypowego zabarwienia. Taka edukacja daje możliwość nie tylko poznania i odkrywania podobieństw między ludźmi należącymi do różnych narodów, ale także uczy szacunku dla ich odmienności. Tylko poprzez naukę pozbawioną uprzedzeń, stereotypów i subiektywizmu możliwe będzie wychowanie młodzieży pozbawionej nietolerancji i tworzącej nowoczesne, otwarte społeczeństwo. Dlatego istotne jest, aby powstawały edukacyjne projekty i publikacje, które umożliwią i ułatwią tę międzykulturową edukację. Jednym z takich rozwiązań jest z pewnością projekt „Zrozumieć historię – kształtować przyszłość”.

Celem programu pomocowego Unii Europejskiej Interreg III A jest wspieranie współpracy w polsko-niemiecko-czeskim regionie przygranicznym. Kierowany przez Oddział Regionalny w Budziszynie Saksońskiej Agencji Oświatowej projekt „Zrozumieć historię – kształtować przyszłość” ma na celu stworzenie materiałów dydaktycznych dotyczących polsko-niemieckiego regionu przygranicznego Dolnego Śląska i Saksonii. W roku 2007 ukazały się dwujęzyczne materiały pomocnicze do nauczania historii autorstwa Małgorzaty i Krzysztofa Ruchniewiczów, Tobiasza Wegera i Kazimierza Wóycickiego pod redakcją Kingi Hartmann. Natomiast w roku 2008 został wydany dodatkowy tom zawierający konkretne propozycje zajęć lekcyjnych. Opracowanie zatytułowane „Zrozumieć historię – kształtować przyszłość. Stosunki polsko-niemieckie w latach 1933-1949. Realizacyjne koncepcje nauczycieli” pod redakcją Kingi Hartmann i Dariusza Dolańskiego (Wrocław 2008) stanowi efekt pracy saksońskich i polskich nauczycieli podczas warsztatów dydaktycznych i działań zespołów w trakcie realizacji projektu „Interkulturelles Lehrer – Training”.

Opracowanie zawiera 17 scenariuszy lekcji, które mogą stanowić samodzielne jednostki lekcyjne lub być realizowane na 2-4 godzinach lekcyjnych.

Cztery scenariusze dotyczą okresu międzywojennego: Niemcy nazistowskie i ich polityka dyskryminacyjna w latach 1933-1939, Polityka narodowościowa ZSRR pod rządami Stalina, Polska między Niemcami a Rosją. Dylematy polskiej polityki zagranicznej, Polityka europejska w latach 1938-1939 i pakt Hitler-Stalin. Kolejna grupa scenariuszy obejmuje lata II wojny światowej. Są to następujące tematy: Wojna obronna Polski i początki okupacji polskiego terytorium, Polska podczas okupacji niemieckiej 1939-1945, Ziemie polskie pod okupacją radziecką 1939-1941 i 1944-1945, Przesiedlenia ludności niemieckiej i osiedlanie jej w okupowanej Polsce, Deportacje Polaków do ZSRR w latach 1940-1941 i losy zesłańców, Polskie rządy na uchodźstwie wobec problemów Europy, Opozycja antyhitlerowska, Polityka przywódców koalicji antyhitlerowskiej wobec Polski i Niemiec, Konferencja poczdamska. Ostatni blok tematów dotyczy czasów powojennych i jest zbudowany ze scenariuszy obejmujących problematykę wypędzeń i przesiedleń ludności po II wojnie światowej w obrębie ziem polskich i niemieckich. Są to tematy: Przesiedlenia ludności polskich z ziem włączonych do ZSRR w latach 1944-1947, Ucieczka i wypędzenie niemieckiej ludności po 1945 r., Osadnictwo polskie na ziemiach włączonych w 1945 r., Przyjmowanie uchodźców i uciekinierów w radzieckiej strefie okupacyjnej oraz NRD.

Scenariusze dotyczą nie tylko stosunków polsko-niemieckich, ale również poruszają problematykę europejską omawianego okresu jak na przykład w tematach: Polityka europejska w latach 1938-1939 i pakt Hitler-Stalin, Rząd polski na uchodźstwie wobec problemów Europy czy Konferencja poczdamska. W tych propozycjach metodycznych stosunki polsko-niemieckie są pokazane w szerszym tle polityki międzynarodowej, co daje możliwość włączenia propozycji metodycznych do cyklu lekcji poświęconych problematyce światowej.

Niewątpliwą zaletą prezentowanych scenariuszy jest poruszana w nich tematyka społeczna i odnosząca się do problemu przesiedleń w trakcie i po II wojnie światowej. Poszerzenie procesu dydaktycznego o te elementy jest cenne szczególnie dla szkół położonych na ziemiach granicznych, które jakże często stawały się obszarami dużych przemieszczeń ludności. Lekcje o tej tematyce pozwalają uświadomić uczniom wielokulturowość i złożoność historii tych terenów. Pełniejsze zrozumienie ludzi różnych kultur, pobudzenie i wzmocnienie świadomości o wielokulturowej przeszłości regionu wśród dzisiejszych mieszkańców, szczególnie młodzieży wydaje się jednym z nadrzędnych celów pracy nauczyciela historii. Jednocześnie wyważone i pozabawione gotowego osądu materiały i propozycje metodyczne dają możliwość rzetelnego poznania tych procesów historycznych i wykorzeniania nagromadzonych stereotypów.

Równie cenne jest ukazanie tego, jak żyli ludzie w czasie okupacji, wojny, przymusowych migracji. Doświadczenie historii na poziomie jednostek, zwykłych ludzi, poznawanie ich lęków, nadziei, uczuć i motywacji, bywa doświadczeniem dającym więcej korzyści poznawczych i lepiej kształtującym postawy młodzieży, aniżeli poznawanie tylko faktów wielkiej, międzynarodowej polityki. Nie należy również zapominać, że historia życia codziennego cieszy się wielkim zainteresowaniem uczniów i pozwala im spojrzeć na wielkie wydarzenia dziejowe jako na dramaty i przeżycia jednostki. Autorzy przyjęli w prezentowanych scenariuszach słuszne założenie, że taką historię najlepiej poznaje się poprzez analizę wspomnień i relacji osób, które jej doświadczyły. Stąd też liczne źródła zamieszczone w części będącej materiałami pomocniczymi do nauczania historii dotyczą właśnie tej problematyki.

Scenariusze posiadają ciekawą i dobrze opracowaną obudowę, wydaną w formie oddzielnej publikacji (jest to wspomniana wcześniej książka M. Ruchniewicz, K. Juchniewicz, T. Weger, K. Wóycicki, *Zrozumieć historię, kształtować przyszłość. Stosunki polsko-niemieckie w latach 1933-1949. Materiały pomocnicze do nauczania historii*, Wrocław-Drezno 2007). Można do niej zaliczyć liczne teksty źródłowe, mapy, schematy, zestawienia tabelaryczne, ilustracje. Autorzy proponują stosowanie wielu różnorodnych i nowoczesnych metod nauczania, między innymi: burzy mózgów, debaty za i przeciw, portfolio. Nowoczesne metody pracy przeplatają się umiejętnie z metodami tradycyjnymi, takimi jak: wykład, praca w grupach czy praca ze źródłem historycznym. Do opracowania dołączona jest płyta z filmem dokumentalnym „Rozmowy ze świadkami historii”, który może stanowić uzupełnienie i rozbudowanie pracy na lekcji. Niewątpliwą zaletą jest również to, iż scenariusze zostały opracowane zarówno przez polskich, jak i niemieckich nauczycieli. Taki sposób przygotowania materiałów pozwala nie tylko na skonfrontowanie dwóch różnych systemów dydaktycznych i wypracowanie nietypowych rozwiązań, ale przede wszystkim spojrzenie na historię oczyma sąsiada.

Omawiane opracowanie stanowi bardzo interesujący i inspirujący rodzaj pomocy dydaktycznej dla nauczycieli, którzy mogą wybrać z niego wiele pełnych inwencji rozwiązań metodycznych. Wielką zaletą opracowania jest jego uniwersalność, gdyż scenariusze po odpowiednich modyfikacjach mogą być stosowane w różnych typach szkół i być dostosowane do wielu funkcjonujących na rynku podręczników. Niewątpliwie również realizacja zawartych w książce propozycji metodycznych może przyczynić się do lepszego zrozumienia niełatwej historii XX wieku i pełniejszego zrozumienia ludzi różnych kultur, tworzących współczesne społeczeństwa.